

Белова Ірина, Ярошук Олексій. Формування стратегії продовольчої безпеки України: європейські підходи та шляхи подолання сучасних викликів. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2024. Випуск 3-4. С. 17-31.
DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2024.03-04.017>

УДК: 338.439(477):355.02

JEL Classification Q18, Q54, H56, O13

Белова Ірина

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: i.belova@wunu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-5399-3654

Ярошук Олексій

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

E-mail: o.yaroshchuk@wunu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-9008-3166

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація

Вступ. Продовольча безпека є критичним елементом національної безпеки України, особливо в умовах сучасних викликів, спричинених повномасштабною військовою агресією з боку Росії. Війна призвела до значних руйнувань сільськогосподарської інфраструктури, зменшення посівних площ та зростання цін на продукти харчування, що поставило під загрозу забезпечення населення продовольством.

Мета: проаналізувати сучасний стан продовольчої безпеки України в умовах військових дій, виявити недоліки чинної стратегії та, базуючись на європейському досвіді, розробити рекомендації щодо формування нової стратегії продовольчої безпеки України до 2030 року.

Методологія. Використано метод статистичного аналізу для оцінки впливу війни на аграрний сектор за даними статистики; SWOT-аналіз для виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз; порівняльний аналіз для зіставлення національної стратегії з європейськими підходами; метод узагальнення для формування рекомендацій щодо нової стратегії продовольчої безпеки до 2030 року.

Результати. Встановлено значний негативний вплив війни на аграрний сектор та продовольчу безпеку України. Проаналізовано недоліки існуючої «Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року», зокрема недостатнє врахування наслідків війни та відсутність конкретних заходів для відновлення аграрного сектору. Розроблено пропозиції щодо формування нової стратегії продовольчої безпеки до 2030 року, яка включає відновлення аграрного сектору після війни, підтримку малого фермерства, розвиток переробної промисловості та впровадження високих стандартів якості продукції, базуючись на європейських підходах.

Перспективи. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на оцінку ефективності запропонованих стратегічних заходів у забезпеченні продовольчої безпеки України, особливо в умовах післявоєнного відновлення. Важливим напрямом є аналіз можливостей інтеграції інноваційних цифрових технологій у систему управління аграрним сектором, а також розробка механізмів адаптації європейського досвіду до національних реалій з

урахуванням специфіки українського аграрного виробництва.

Ключові слова: продовольча безпека, аграрний сектор, війна, європейські підходи, стратегія розвитку, Україна.

Вступ

Продовольча безпека є одним із найважливіших елементів національної безпеки України, особливо в умовах сучасних викликів. Повномасштабна військова агресія з боку Росії призвела до значних руйнувань сільськогосподарської інфраструктури, замінування полів, втрати родючих земель та порушення логістичних ланцюгів постачання. Це поставило під загрозу здатність країни не лише забезпечувати власне населення продовольством, але й виконувати роль одного з ключових гравців на світовому аграрному ринку.

Війна посилила існуючі проблеми, такі як економічна нестабільність, кліматичні зміни та пандемічні ризики, що впливають на аграрний сектор. У цих умовах виникає нагальна потреба у розробці ефективної стратегії продовольчої безпеки, яка б враховувала нові реалії та забезпечувала стійкість продовольчої системи країни. Європейський Союз має багатий досвід у протидії подібним викликам, і його підходи можуть бути корисними для України в адаптації до нових умов.

Враховуючи євроінтеграційні прагнення України та необхідність гармонізації з європейськими стандартами, постає завдання поєднання європейських підходів із національними особливостями у сфері продовольчої безпеки. Це вимагає комплексного аналізу та впровадження інноваційних рішень, що дозволять подолати сучасні виклики, забезпечити продовольчу незалежність та зміцнити позиції України на міжнародній арені.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Останні дослідження підкреслюють критичну важливість продовольчої безпеки України в умовах сучасних викликів. Баранов А.В. та Сторчак С.Г. відзначають, що продовольча безпека є ключовим фактором економічної безпеки країни під час війни [1]. Ніколюк О. В., Атамась Г. П. та Шумілов Б. Б. аналізують вплив соціально-економічних трансформацій на продовольчу безпеку України, підкреслюючи необхідність адаптації до нових умов [2]. Данкевич В. Є., Данкевич Є. М., Данкевич А. Є. та Наумчук В. В. розглядають світовий досвід забезпечення економічної, продовольчої та екологічної безпеки в контексті післявоєнної відбудови [3]. Патицька Х. О. досліджує проблеми та шляхи забезпечення продовольчої безпеки України в умовах війни, акцентуючи на необхідності розробки ефективних стратегій для подолання сучасних викликів [4].

Мета.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан продовольчої безпеки України в умовах військових дій, виявити недоліки чинної стратегії та, базуючись на європейському досвіді, розробити рекомендації щодо формування нової стратегії продовольчої безпеки України до 2030 року.

Завдання статті:

1. Дослідити вплив війни на аграрний сектор та продовольчу безпеку України, включаючи аналіз зниження виробництва, зростання цін та порушення логістичних ланцюгів постачання.

2. Проаналізувати недоліки існуючої «Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року», виявити її невідповідність сучасним викликам та потребу в оновленні.

3. Розробити пропозиції щодо формування нової стратегії продовольчої безпеки України до 2030 року, враховуючи європейські підходи та шляхи подолання сучасних викликів, з акцентом на відновлення аграрного сектору, підтримку малого фермерства та впровадження інновацій.

Методологія дослідження.

Методологія дослідження базується на комплексному підході до аналізу продовольчої безпеки України в умовах сучасних викликів. У роботі використано метод статистичного аналізу для оцінки впливу військових дій на аграрний сектор України за даними Державної служби статистики України, що дозволило проаналізувати динаміку виробництва, цін та логістичних показників. Для ідентифікації сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, пов'язаних із продовольчою системою країни, було застосовано SWOT-аналіз, який став основою для формування стратегічних напрямів розвитку. Порівняльний аналіз використовувався для оцінки чинної національної стратегії продовольчої безпеки у контексті європейських підходів, що забезпечило основу для розробки рекомендацій щодо її вдосконалення. Метод узагальнення сприяв формуванню висновків і розробці пропозицій стосовно нової стратегії продовольчої безпеки України до 2030 року, що передбачала інтеграцію найкращих європейських практик і їх адаптацію до національних реалій. Обрані методи дозволили комплексно дослідити сучасний стан продовольчої безпеки, виявити ключові проблеми та запропонувати практичні рішення для їх подолання.

Результати.

Продовольча безпека України завжди була важливим елементом національної безпеки, враховуючи значний аграрний потенціал країни. Однак повномасштабна військова агресія Росії у 2022 році суттєво погіршила ситуацію в цій сфері. Зруйнована інфраструктура, окупація частини територій, замінування сільськогосподарських земель та міграція населення призвели до зниження виробництва основних сільськогосподарських культур.

За даними Державної служби статистики України, обсяги збору зернових культур у 2024 році зменшилися на 30% порівняно з 2021 роком [5]. Блокада морських портів ускладнила експорт продукції, що негативно вплинуло на доходи аграрного сектора та валютні надходження. Внутрішній ринок також зазнав потрясінь: порушення логістичних ланцюгів постачання призвело до дефіциту певних продуктів харчування в окремих регіонах та зростання цін.

Для глибшого розуміння впливу війни на аграрний сектор України проведемо аналіз структури посівних площ у 2021 та 2024 роках (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка посівних площ за сільськогосподарськими культурами в Україні у 2021 та 2024 роках

Регіони	Культури зернові та зернобобові, тис га			Культури технічні, тис га			Коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі, тис га		
	2021 р.	2024 р.	Відхи-лення, %	2021 р.	2024 р.	Відхи-лення, %	2021 р.	2024 р.	Відхи-лення, %
Україна	15943,9	11116,1	-30,3	9106,6	9257,1	1,7	1799,0	1645,1	-8,6
Вінницька	900,9	728,7	-19,1	511,2	672,1	31,5	126,8	131,3	3,5
Волинська	323,1	259,8	-19,6	129,9	164,6	26,7	93,9	97,1	3,4
Дніпропетровська	1148,3	905,2	-21,2	690,4	884,3	28,1	95,7	113,0	18,1
Донецька	596,7	165,7	-72,2	360,9	129,2	-64,2	53,3	23,2	-56,5
Житомирська	559,5	445,9	-20,3	307,4	399,6	30,0	116,6	117,3	0,6
Закарпатська	82,4	71,8	-12,9	15,5	16,4	5,8	40,9	41,6	1,7
Запорізька	1016,5	129,2	-87,3	626,1	149,1	-76,2	30,7	2,7	-91,2
Івано-Франківська	154,8	138,2	-10,7	93,1	106,3	14,2	70,9	73,1	3,1
Київська	662,3	560,7	-15,3	352,8	451,0	27,8	116,9	122,1	4,4
Кіровоградська	900,9	757,4	-15,9	706,1	875,4	24,0	59,4	63,8	7,4
Луганська	390,2	70,4	-82,0	430,0	61,8	-85,6	17,3	15,0	-13,3

Продовження табл. 1

Львівська	315,3	308,8	-2,1	186,2	244,9	31,5	137,8	141,8	2,9
Миколаївська	949,2	640,0	-32,6	565,6	604,3	6,8	40,4	27,6	-31,7
Одеська	1235,4	1255,3	1,6	533,9	578,5	8,4	45,0	40,9	-9,1
Полтавська	1011,9	814,0	-19,6	547,1	754,7	37,9	83,4	85,5	2,5
Рівненська	313,2	257,2	-17,9	137,2	208,6	52,0	85,6	83,6	-2,3
Сумська	724,2	490,1	-32,3	358,6	470,3	31,1	66,5	53,3	-19,8
Тернопільська	481,1	429,2	-10,8	251,8	319,0	26,7	64,8	65,5	1,1
Харківська	1059,2	676,1	-36,2	600,7	572,3	-4,7	90,0	63,0	-30,0
Херсонська	812,6	76,6	-90,6	516,9	58,2	-88,7	83,9	7,5	-91,1
Хмельницька	625,9	533,3	-14,8	411,3	541,1	31,6	71,6	73,3	2,4
Черкаська	703,7	591,4	-16,0	363,7	485,1	33,4	74,9	77,2	3,1
Чернівецька	120,2	115,0	-4,3	93,0	99,8	7,3	48,9	50,3	2,9
Чернігівська	856,4	696,1	-18,7	317,2	410,5	29,4	83,8	75,4	-10,0

*Побудовано авторами за даними Державної служби статистики України [5].

Подальший аналіз цін на продукти харчування та доходів і витрат населення дозволяє визначити додаткові загрози продовольчій безпеці України у зв'язку з війною (табл. 2).

Таблиця 2. Зведена таблиця середніх цін на продовольчі товари та продукти харчування, доходи і витрати населення у 2021 і 2023 роках

Ціни на продукцію	Сільськогосподарська продукція	2021 р.	2023 р.	Відхилення, %
Середні ціни на продукцію сільського господарства реалізовану підприємствами	Культури зернові та зернобобові, грн за т	6296,1	5675,5	-9,9
	Насіння культур олійних, грн за т	16418,5	13072,6	-20,4
	Буряк цукровий фабричний	1164,1	1635,4	40,5
	Картопля	4993,4	5617,2	12,5
	Культури овочеві	4679,6	11593,1	147,7
	Культури плодові та ягідні	8177,1	12531,5	53,3
	Сільськогосподарські тварини	37380,5	53186,6	42,3
	Молоко	10300,7	12234,4	18,8
Середні споживчі ціни на деякі продукти харчування	Яйця, за тис.шт	1877,3	3047,1	62,3
	Хліб пшеничний з борошна першого ґатунку, кг	26,3	36,0	37,0
	Макаронні вироби з м'яких сортів пшениці, кг	24,4	29,8	22,3
	Борошно пшеничне, кг	15,0	15,9	5,6
	Крупи гречані, кг	47,8	30,5	-36,2
	Яловичина, кг	182,8	243,6	33,3
	Свинина, кг	123,8	193,6	56,4
	Птиця (тушки курячі), кг	70,8	90,3	27,4
	Молоко пастеризоване жирністю до 2,6% включно, 1000г	28,6	37,7	32,0
	Олія соняшникова, л	61,4	59,2	-3,7
	Картопля	8,8	15,1	72,7
	Цукор	27,5	33,3	21,0
Доходи/витрати населення	Середня заробітна плата, грн	15701,0	14518,0	-7,5
	Середня пенсія, грн	3507,5	5385,3	53,5
	Частка витрат домогосподарств на продукти харчування	48,9	56,0	14,5

*Побудовано авторами за даними Державної служби статистики України [5].

Дані таблиці 2 свідчать, що середні ціни на продукцію сільського господарства, реалізовану підприємствами, показують неоднозначну динаміку між 2021 та 2023 роками. Зокрема, ціни на

зернові та зернобобові культури знизилися на 9,9%, а на насіння олійних культур — на 20,4%, що може бути пов'язано з перенасиченням внутрішнього ринку через обмеження експорту, викликані блокадою портів та порушенням логістики. Водночас ціни на цукровий буряк зросли на 40,5%, картоплю — на 12,5%, овочеві культури — на 147,7%, плодові та ягідні культури — на 53,3%. Значне зростання цін на овочі вказує на дефіцит цієї продукції, зумовлений скороченням посівних площ та труднощами у вирощуванні в умовах війни.

Середні споживчі ціни на деякі продукти харчування також зазнали суттєвих змін. Хліб пшеничний подорожчав на 37%, макаронні вироби — на 22,3%, яловичина — на 33,3%, свинина — на 56,4%, курятина — на 27,4%, молоко — на 32%, картопля — на 72,7%, цукор — на 21%. Зниження цін спостерігається лише на гречані крупи (-36,2%) та олію соняшникову (-3,7%). Підвищення цін на основні продукти харчування при зниженні доходів населення створює ризики для продовольчої доступності, особливо для соціально вразливих верств.

Доходи населення зазнали негативних змін: середня заробітна плата знизилася на 7,5%, тоді як середня пенсія зросла на 53,5%. Проте збільшення пенсії може не компенсувати зростання цін на продукти харчування. Частка витрат домогосподарств на продукти харчування зросла з 48,9% до 56% [5], що свідчить про зменшення доступних коштів для інших потреб, таких як медицина, освіта та житло.

Загрози продовольчій безпеці у зв'язку з війною стають дедалі очевиднішими. Зростання цін на продукти харчування при зниженні доходів населення призводить до зниження доступності якісного харчування. Особливо це стосується малозабезпечених сімей, пенсіонерів та внутрішньо переміщених осіб. Дефіцит окремих продуктів харчування може спричинити погіршення харчування населення, зростання захворюваності та соціальної напруженості.

Війна також негативно впливає на стабільність продовольчого ринку. Порушення логістичних ланцюгів, руйнування інфраструктури та скорочення виробництва призводять до нестабільності постачання та коливання цін. Аграрні підприємства стикаються з фінансовими труднощами через зниження цін на свою продукцію та підвищення вартості ресурсів, що може призвести до банкрутства та подальшого скорочення виробництва.

Збільшення частки витрат на продукти харчування у структурі витрат домогосподарств свідчить про погіршення рівня життя населення, що обмежує можливості для інвестування в освіту, здоров'я та розвиток, що має негативні наслідки для людського капіталу та економічного зростання в майбутньому.

З огляду на вищенаведені дані, стає очевидним, що ситуація з продовольчою безпекою в Україні значно ускладнилася через військові дії та їхні наслідки. Зростання цін на продукти харчування при одночасному зниженні доходів населення призводить до погіршення доступності харчових продуктів та зниження якості життя. Ці фактори негативно впливають на соціально-економічну стабільність країни та вимагають невідкладних рішень.

Для всебічного розуміння поточної ситуації та визначення стратегічних напрямків подолання проблем необхідно провести глибокий аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на продовольчу безпеку України. SWOT-аналіз є ефективним інструментом, який дозволяє систематизувати інформацію про сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, пов'язані з продовольчою системою країни.

Проведення SWOT-аналізу допоможе виявити ключові проблеми, такі як надмірне вирощування технічних культур без належного контролю та сівозміни, відсутність ефективної стратегії розвитку аграрного сектору та інші критичні аспекти. Це також дозволить визначити потенційні можливості, зокрема впровадження європейських підходів та технологій, які можуть сприяти підвищенню стійкості продовольчої системи (табл. 3).

Проведений SWOT-аналіз з урахуванням наслідків війни вказує на критичну необхідність формування довгострокової стратегії продовольчої безпеки України. Слабкі сторони, такі як руйнування інфраструктури, замінування земель, надмірне вирощування технічних культур без контролю та відсутність ефективної стратегії розвитку аграрного сектору, значно посилюються під

впливом військових дій.

Таблиця 3. SWOT-аналіз продовольчої безпеки України з урахуванням наслідків війни

Сильні сторони	Слабкі сторони
- Значний аграрний потенціал: родючі чорноземи, сприятливі кліматичні умови для вирощування різних культур.	- Надмірне вирощування технічних культур без належної сівозміни та контролю, що призводить до виснаження ґрунтів і зниження родючості чорноземів.
- Традиції землеробства та наявність кваліфікованих фахівців у аграрному секторі.	- Відсутність ефективної стратегії розвитку аграрного сектору та продовольчої безпеки, що не відповідає сучасним викликам.
- Потужний експортний потенціал сільськогосподарської продукції.	- Руйнування інфраструктури через військові дії: знищення сільськогосподарської техніки, елеваторів, складів, доріг та мостів.
- Географічне розташування з потенційним доступом до міжнародних ринків.	- Замінування та окупація сільськогосподарських земель, що зменшує посівні площі та врожайність.
- Можливість впровадження європейського досвіду та стандартів у сільському господарстві.	- Міграція населення та відтік робочої сили з сільських територій через війну.
Можливості	Загрози
- Впровадження європейських підходів та технологій у аграрному секторі для підвищення ефективності та стійкості.	- Продовження військових дій та їх ескалація, що призведе до подальшого руйнування інфраструктури та скорочення виробництва.
- залучення міжнародної підтримки та інвестицій для відновлення та розвитку аграрного сектору.	- Кліматичні зміни та екстремальні погодні явища, які негативно впливають на врожайність.
- Розвиток внутрішнього ринку та зменшення залежності від експорту.	- Економічна нестабільність, інфляція та зростання вартості ресурсів, що ускладнюють діяльність аграрних підприємств.
- Цифровізація та інноваційний розвиток аграрного сектору для підвищення конкурентоспроможності.	- Виснаження родючості ґрунтів через неправильне землекористування та відсутність сівозміни.
- Розробка та впровадження ефективної стратегії продовольчої безпеки з урахуванням сучасних викликів та наслідків війни.	- Зростання соціальної напруженості через погіршення продовольчої доступності та підвищення цін на продукти харчування.

Загрози, пов'язані з продовженням війни, економічною нестабільністю та кліматичними змінами, вимагають невідкладних дій для мінімізації їхнього впливу на продовольчу безпеку країни.

У той же час, існують можливості, які можуть бути використані для подолання сучасних викликів, що включає впровадження європейських підходів та технологій, залучення міжнародної підтримки, розвиток внутрішнього ринку та інноваційний розвиток аграрного сектору.

Потрібно зазначити, що в Україні вже існує «Стратегія продовольчої безпеки України на період до 2027 року», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 року № 684-р [6], яка стратегія визначає цілі, завдання та основні напрями державної політики у сфері продовольчої безпеки, а також очікувані результати та заходи щодо проведення моніторингу її реалізації.

Аналізуючи цю стратегію, можна виділити її сильні сторони. По-перше, вона визнає продовольчу безпеку як складову національної безпеки і оборони України, що підкреслює важливість цього питання на державному рівні. По-друге, стратегія встановлює три стратегічні цілі: наповнення продовольчого ринку шляхом сприяння сталому розвитку виробництва сільськогосподарської продукції та харчових продуктів; забезпечення економічної доступності продовольства для всіх груп населення; забезпечення безпекової компоненти продовольчої безпеки. По-третє, вона передбачає заходи щодо моніторингу та оцінки результатів реалізації стратегії, що сприяє контролю та коригуванню дій у процесі її виконання.

Однак стратегія має і слабкі сторони. Однією з основних є відсутність чіткої стратегії розвитку аграрного сектору. У документі недостатньо уваги приділено питанням підвищення ефективності аграрного виробництва, інноваціям та технологічному оновленню галузі. Немає конкретних заходів щодо підтримки малих та середніх фермерських господарств, які є основою стійкого розвитку сільських територій.

Збереження ґрунтів та родючості чорноземів також не отримало належного висвітлення. У

стратегії не передбачено заходів щодо контролю за сівозміною, попередження виснаження ґрунтів через надмірне вирощування технічних культур без належних агротехнічних практик. Відсутність цих аспектів може призвести до довгострокових негативних наслідків для аграрного сектору та екології.

Крім того, стратегія не акцентує увагу на формуванні переробного сільського господарства та розвитку інноваційних аграрних кластерів, що обмежує можливості для підвищення доданої вартості сільськогосподарської продукції, створення нових робочих місць та розвитку сільських територій. В умовах сучасних викликів, таких як глобалізація ринків та технологічний прогрес, ці напрямки є вкрай важливими для конкурентоспроможності аграрного сектору України.

Зважаючи на окреслені вище недоліки, виникає необхідність удосконалення стратегії шляхом інтеграції європейського досвіду та підходів до забезпечення продовольчої безпеки. Європейський Союз має розвинену політику в сфері аграрного розвитку, яка включає підтримку фермерів, впровадження стійких сільськогосподарських практик, збереження екології та розвиток переробної промисловості. Впровадження цих підходів в Україні може сприяти більш ефективному використанню аграрного потенціалу країни.

Розглянемо основні, на наш погляд, вектори забезпечення високого рівня продовольчої безпеки у Європейському союзі.

1. Спільна аграрна політика ЄС (САП)

Спільна аграрна політика Європейського Союзу є ключовим інструментом, спрямованим на підтримку фермерів та забезпечення стабільності продовольчого постачання в ЄС. Заснована в 1962 році, САП з моменту свого створення зазнала численних реформ, щоб відповідати сучасним викликам, таким як зміна клімату, стійкість продовольчих систем та економічна ефективність. Основними цілями САП є забезпечення справедливого рівня життя для сільськогосподарських громад, стабілізація ринків, забезпечення доступності продовольства за розумними цінами для споживачів та сприяння стійкому управлінню природними ресурсами. Фінансування САП становить значну частину бюджету ЄС — на період 2021–2027 років передбачено близько 386,6 мільярда євро, які спрямовуються на пряму підтримку фермерів, розвиток сільських територій та регулювання аграрних ринків.

САП складається з двох основних стовпів: Стовп I — прямі виплати та ринкові заходи, і Стовп II — розвиток сільських територій. Прямі виплати забезпечують фермерам стабільний дохід, за умови дотримання ними певних екологічних та соціальних стандартів, що стимулює впровадження стійких сільськогосподарських практик. Ринкові заходи включають інструменти управління ринком та реагування на кризові ситуації, такі як цінові коливання або епідемії серед тварин. Розвиток сільських територій передбачає інвестиції в модернізацію фермерських господарств, підтримку молодих фермерів, розвиток місцевої інфраструктури та збереження природного середовища. Новітні реформи САП підкреслюють важливість цифровізації, інновацій та досліджень у сільському господарстві, а також сприяють досягненню цілей Європейського зеленого курсу, спрямованого на кліматичну нейтральність та збереження біорізноманіття до 2050 року. Таким чином, САП не лише підтримує економічну стабільність аграрного сектору, але й сприяє екологічній та соціальній стійкості сільського господарства в ЄС [7].

2. Державна підтримка розвитку малого фермерства і сімейних ферм

У країнах Європейського Союзу малі фермерські господарства та сімейні ферми отримують значну державну підтримку, що сприяє їх стійкому розвитку та конкурентоспроможності. Така підтримка реалізується через програми розвитку сільських територій, такі як Програма розвитку сільських територій ЄС (Rural Development Programme, RDP) [8], яка надає фінансування для модернізації ферм, придбання обладнання та впровадження інновацій. Наприклад, у Польщі діє програма «Початок молодого фермера» («Premia dla młodych rolników»), яка надає молодим фермерам грант у розмірі 150 000 злотих (приблизно 33 000 євро) для започаткування власного господарства [9].

Крім фінансової підтримки, значна увага приділяється освітнім програмам та консультаціям.

У Німеччині молоді фермери можуть брати участь у програмі «Junglandwirteförderung» [10], яка фінансує професійну освіту та стажування, покриваючи до 100% витрат на навчання. Стимулюється також кооперація та розвиток місцевих ринків: в Іспанії фінансується створення аграрних кооперативів через програму «Ayudas a las cooperativas agrarias», покриваючи до 70% витрат на інфраструктуру та маркетинг [11]. Такі заходи допомагають зберегти сільські громади, підвищити ефективність господарств та забезпечити стійке виробництво продуктів харчування.

3. Політика збереження родючості ґрунтів

Європейські країни активно впроваджують політики, спрямовані на збереження та відновлення родючості ґрунтів, що є основою стійкого сільського господарства. Один із ключових інструментів ЄС у цій сфері — «Директива про ґрунти» (Soil Thematic Strategy) [12], яка закладає основу для сталого управління ґрунтовими ресурсами. Фермери зобов'язані дотримуватися вимог «Крос-комплаєнсу» (Cross-compliance) [13], що пов'язує отримання ними прямих платежів із виконанням стандартів щодо збереження ґрунтів, водних ресурсів та біорізноманіття. Такі стандарти включають практики сівозміни, збереження постійних пасовищ та підтримку екологічних пріоритетних ділянок.

Наприклад, у Німеччині діє програма «Добрий сільськогосподарський та екологічний стан» («Guter fachlicher und ökologischer Zustand» [14]), яка встановлює обов'язкові стандарти землекористування. Фермери повинні забезпечувати мінімальне покриття ґрунту протягом усього року, застосовувати сівозміну з мінімум трьох культур та використовувати покривні культури для запобігання ерозії. У Франції програма «Агроекологічний проект для Франції» («Projet agro-écologique pour la France» [15]) стимулює фермерів впроваджувати практики збереження ґрунтів через фінансові інструменти та технічну підтримку, такі як зменшення інтенсивності обробітку ґрунту, використання органічних добрив та підвищення біорізноманіття. Розглянуті заходи сприяють збереженню родючості ґрунтів для майбутніх поколінь та забезпечують екологічну стійкість аграрного сектору.

4. Розвиток органічного землеробства

Органічне землеробство є пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства в країнах Європейського Союзу. Держави-члени надають фінансові стимули та технічну підтримку фермерам, які переходять на органічні методи виробництва, через програми Спільної аграрної політики ЄС. Наприклад, у Німеччині діє програма «Біологічне землеробство та стале управління ґрунтами» («Förderprogramm Ökologischer Landbau und andere Formen nachhaltiger Landwirtschaft» [16]), яка надає фермерам виплати до 300 євро за гектар за перехід на органічне виробництво. Крім того, фермери можуть отримати компенсацію до 70% витрат на сертифікацію та маркетинг органічної продукції.

У Швеції близько 20% сільськогосподарських земель сертифіковані як органічні, що є результатом активної державної підтримки. Програма «Ekologisk produktion och konsumtion» [17] надає фінансову допомогу фермерам під час перехідного періоду та стимулює споживачів до придбання органічних продуктів через інформаційні кампанії. Шведські фермери можуть отримати до 500 євро за гектар на рік протягом перших двох років переходу на органічне землеробство. Дані заходи відповідають зростаючому попиту споживачів на екологічно чисті продукти та сприяють збереженню навколишнього середовища, знижуючи використання хімічних добрив та пестицидів.

5. Розвиток переробного сільського господарства

Європейський Союз активно стимулює розвиток переробної промисловості з метою підвищення доданої вартості сільськогосподарської продукції та сприяння економічному розвитку сільських територій. Через програми Спільної аграрної політики, такі як «Європейський сільськогосподарський фонд для розвитку сільських територій» (EAFRD) [18], країни-члени отримують фінансування для інвестицій у переробні підприємства, модернізацію обладнання та впровадження інноваційних технологій.

Італія є яскравим прикладом успішного розвитку агропродовольчих кластерів. Наприклад, у

регіоні Емілія-Романья діє кластер «Agroalimentare Parma», який об'єднує фермерів, переробників, науково-дослідні установи та логістичні компанії. Цей кластер відомий виробництвом високоякісних продуктів, таких як сир Парміджано-Реджано та прошутто ді Парма. Завдяки програмі «Національний план промисловості 4.0» («Piano Nazionale Industria 4.0»), підприємства можуть отримати податкові кредити до 40% інвестицій у високотехнологічне обладнання та цифровізацію процесів [19].

У Франції діє програма «Agri-Food Competitiveness Clusters», яка сприяє створенню регіональних кластерів у харчовій промисловості. Наприклад, кластер «Valorial» у Бретані об'єднує понад 350 компаній та наукових установ, які спільно працюють над інноваціями у сфері харчових технологій. Підприємства можуть отримати фінансування до 50% витрат на дослідження та розвиток через «Фонд інновацій у харчовій промисловості» [20].

Окреслені заходи сприяють підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, створенню нових робочих місць та розвитку сільських територій. Розвиток переробної промисловості дозволяє фермерам отримувати більший прибуток, а споживачам — високоякісні продукти з доданою вартістю.

6. Використання біотехнологій та біодобавок

У Європейському Союзі біотехнології використовуються з акцентом на безпеку, етичні стандарти та сталий розвиток. Використання генетично модифікованих організмів (ГМО) суворо регулюється директивами та регламентами ЄС, такими як Директива 2001/18/ЄС [21] про навмисне вивільнення ГМО в навоколишнє середовище та Регламент (ЄС) № 1829/2003 [22] про генетично модифіковані харчові продукти та корми. Більшість країн ЄС обирають обережний підхід до впровадження ГМО, зважаючи на потенційні ризики для здоров'я людей та навоколишнього середовища.

Натомість активно розвиваються альтернативні біотехнології, такі як виробництво біодобрив, біопестицидів та біостимуляторів. У Франції діє програма «Plan Ecophyto», спрямована на зменшення використання хімічних пестицидів на 50% до 2025 року, заохочуючи використання біологічних засобів захисту рослин [23]. У Німеччині фермери отримують фінансову підтримку через програму «Biologische Vielfalt» для впровадження біотехнологій, що сприяють збереженню біорізноманіття та стійкості агросистем [24]. Наприклад, використання мікоризних грибів як біодобрив допомагає підвищити родючість ґрунтів та зменшити потребу в хімічних добривах, що знижує хімічне навантаження на ґрунти та покращує екологічний стан сільськогосподарських угідь.

7. Високі стандарти якості та безпеки харчових продуктів

Європейський Союз встановив одні з найсуворіших у світі стандартів щодо якості та безпеки харчових продуктів, керуючись принципом «від лану до столу». Регламент (ЄС) № 178/2002 [25], відомий як «Загальний харчовий закон», встановлює основи харчового законодавства ЄС, включаючи принципи простежуваності та відповідальності операторів харчового ланцюга, що забезпечує високий рівень захисту здоров'я споживачів та довіру до харчових продуктів на ринку ЄС.

Система Hazard Analysis and Critical Control Points (НАССР) є обов'язковою для всіх підприємств харчової промисловості згідно з Регламентом (ЄС) № 853/2004 про гігієну харчових продуктів [26]. Ця система передбачає ідентифікацію, оцінку та контроль небезпечних факторів на всіх етапах виробництва та переробки харчових продуктів. Наприклад, у Данії впровадження НАССР дозволило знизити випадки харчових отруєнь на 20% протягом п'яти років. Крім того, ЄС має суворі стандарти щодо використання харчових добавок, залишків пестицидів та ветеринарних препаратів, що регулюються Регламентом (ЄС) № 396/2005 про максимальні рівні залишків пестицидів та іншими нормативними актами [27]. Це гарантує високу якість та безпеку харчових продуктів, які надходять до споживачів.

На основі проведеного аналізу, враховуючи найкращий європейський досвід та необхідність подолання наслідків війни, пропонується наступна стратегія продовольчої безпеки України до 2030 року. Стратегія передбачає досягнення п'яти ключових стратегічних цілей, спрямованих на

відновлення та стійкий розвиток аграрного сектору, підтримку малого фермерства, підвищення якості та безпеки харчових продуктів, впровадження інновацій та подолання наслідків війни.

Таблиця 4. Стратегічні цілі та заходи для їх досягнення

Стратегічна ціль	Заходи для досягнення цілі
1. Відновлення та розвиток аграрного сектору після війни	- Розмінування та очищення земель – проведення пріоритетного розмінування сільськогосподарських земель за підтримки міжнародних організацій (наприклад, HALO Trust, UNMAS). - Відновлення інфраструктури – реконструкція доріг, мостів, іригаційних систем, елеваторів та інших об'єктів аграрної інфраструктури. - Фінансова підтримка постраждалим фермерам – надання грантів та пільгових кредитів для відновлення виробництва, закупівлі техніки та матеріалів. - Психологічна та соціальна підтримка – програми реабілітації для населення, яке постраждало від війни. - Залучення міжнародної допомоги – співпраця з ЄС, Світовим банком, FAO для отримання фінансової та технічної підтримки.
2. Підтримка та розвиток малого фермерства і сімейних ферм	- Грантові програми для молодих фермерів – запровадження програм на зразок польської «Premia dla młodych rolników» з наданням одноразової допомоги до 500 000 грн. - Пільгове кредитування – встановлення низьких відсоткових ставок (до 3%) для кредитів на розвиток фермерських господарств. - Освітні та консультаційні послуги – створення центрів підтримки фермерів, надання доступу до навчання та консультацій. - Розвиток кооперативів - сприяння створенню фермерських кооперативів, надання податкових пільг та грантів.
3. Забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору та збереження родючості ґрунтів	- Впровадження політики збереження ґрунтів - законодавче закріплення обов'язкової сівозміни, використання покривних культур, мінімальний обробіток ґрунту. - Розвиток органічного землеробства – надання фінансових стимулів, компенсація витрат на сертифікацію, підтримка переходу на органічні методи виробництва. - Екологічні програми - створення програм з адаптації до кліматичних змін, збереження біорізноманіття, сталого управління водними ресурсами. - Використання біотехнологій – впровадження біодобрив та біопестицидів для підвищення стійкості агросистем.
4. Розвиток переробної промисловості та підвищення доданої вартості продукції	- Інвестиції в переробну промисловість – фінансування створення та модернізації переробних підприємств, впровадження інноваційних технологій. - Створення агропродовольчих кластерів – об'єднання фермерів, переробників та наукових установ для спільного розвитку (за прикладом італійських кластерів). - Підтримка експорту – розробка програм просування української продукції на міжнародних ринках, відповідність європейським стандартам якості. - Інновації та цифровізація: Впровадження сучасних технологій, точного землеробства, цифрових платформ для збуту продукції.
5. Забезпечення високих стандартів якості та безпеки харчових продуктів	- Гармонізація законодавства з правом ЄС: Впровадження європейських стандартів якості та безпеки, адаптація регламентів та директив ЄС. - Обов'язкове застосування HACCP: Впровадження системи HACCP на всіх підприємствах харчової промисловості, надання методичної підтримки. - Посилення державного контролю: Реформа контролюючих органів, підвищення їх ефективності та прозорості. - Інформаційні кампанії: Підвищення обізнаності споживачів щодо якості продуктів, популяризація здорового харчування.

Стратегія продовольчої безпеки України до 2030 року базується на всебічному аналізі внутрішніх сильних і слабких сторін, можливостей та загроз, а також на вивченні найкращого європейського досвіду у сфері сільського господарства. Україна має значний потенціал завдяки родючим ґрунтам, сприятливому клімату та наявності кваліфікованих кадрів. Однак наслідки війни, зруйнована інфраструктура, заміновані території та екологічні проблеми створюють серйозні виклики для аграрного сектору та продовольчої безпеки країни.

Для подолання цих викликів стратегія передбачає відновлення та розвиток аграрного сектору після війни, що включає розмінування сільськогосподарських земель за участю міжнародних організацій, відновлення інфраструктури, надання фінансової підтримки

постраждалим фермерам та забезпечення психологічної і соціальної допомоги населенню. Співпраця з міжнародними донорами, такими як ЄС, Світовий банк та FAO, сприятиме отриманню необхідної фінансової та технічної підтримки.

Підтримка та розвиток малого фермерства і сімейних ферм є ключовим елементом стратегії. Запроваджуються грантові програми для молодих фермерів, пільгове кредитування, освітні та консультаційні послуги, а також стимулюється створення фермерських кооперативів. Ці заходи спрямовані на підвищення конкурентоспроможності малих господарств, забезпечення зайнятості в сільській місцевості та оновлення поколінь у сільському господарстві.

Забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору та збереження родючості ґрунтів досягається через законодавче закріплення сівозміни та екологічних практик, розвиток органічного землеробства та впровадження екологічних програм. Фінансова підтримка фермерів у переході на органічні методи виробництва, впровадження біотехнологій та адаптація до кліматичних змін сприятимуть екологічній стійкості та підвищенню якості продукції.

Розвиток переробної промисловості та підвищення доданої вартості продукції є важливим напрямом стратегії. Заплановано інвестиційні програми для модернізації переробних підприємств, створення агропродовольчих кластерів та впровадження інновацій і технологій, що дозволить підвищити конкурентоспроможність української продукції на міжнародних ринках, збільшити експортний потенціал та створити нові робочі місця в сільській місцевості.

Забезпечення високих стандартів якості та безпеки харчових продуктів передбачає гармонізацію національного законодавства з правом ЄС, обов'язкове впровадження системи HACCP на підприємствах харчової промисловості та підвищення ефективності контролюючих органів. Проведення просвітницьких кампаній сприятиме підвищенню обізнаності споживачів щодо якості продуктів та популяризації здорового харчування.

Фінансування стратегічних заходів здійснюватиметься за рахунок банківських кредитів з пільговими умовами, державних грантових програм, міжнародної допомоги та грантів від ЄС, Світового банку, FAO та інших донорів. Залучення інвестицій приватного сектору та коштів місцевих бюджетів також є важливими джерелами фінансування. Комплексний підхід до реалізації стратегії, поєднання державних ресурсів, міжнародної підтримки та приватних інвестицій забезпечить стійкий розвиток аграрного сектору, відновлення після війни та підвищення добробуту населення.

Реалізація цієї стратегії сприятиме зміцненню продовольчої безпеки України, підвищенню конкурентоспроможності на світових ринках та інтеграції до європейського економічного простору. Впровадження європейських стандартів і передового досвіду, підтримка малого фермерства та розвиток інноваційних технологій створять передумови для сталого розвитку сільського господарства та покращення якості життя громадян.

Висновки і перспективи.

Війна в Україні спричинила значний негативний вплив на аграрний сектор і продовольчу безпеку країни. Зруйнована інфраструктура, заміновані та окуповані території, зменшення посівних площ та міграція населення призвели до зниження виробництва сільськогосподарських культур і зростання цін на продукти харчування. Порушення логістичних ланцюгів постачання ускладнило доступність продовольства для населення, особливо в постраждалих регіонах.

Існуюча «Стратегія продовольчої безпеки України на період до 2027 року» має ряд недоліків, які обмежують її ефективність в сучасних умовах. Зокрема, вона недостатньо враховує наслідки війни та не пропонує конкретних заходів для відновлення аграрного сектору. Відсутність акценту на підтримці малого фермерства, модернізації інфраструктури та впровадженні інноваційних технологій обмежує потенціал аграрного розвитку. Також стратегія не приділяє достатньої уваги екологічним аспектам, зокрема збереженню родючості ґрунтів та впровадженню стійких сільськогосподарських практик.

З огляду на це, виникає нагальна потреба у розробці нової стратегії продовольчої безпеки України до 2030 року, яка б враховувала сучасні виклики та європейський досвід. Нова стратегія

повинна включати конкретні заходи щодо відновлення аграрного сектору після війни, підтримки малого фермерства, розвитку переробної промисловості та забезпечення високих стандартів якості продукції. Впровадження цієї стратегії сприятиме зміцненню продовольчої безпеки країни, підвищенню конкурентоспроможності на світових ринках та покращенню добробуту населення.

Список використаних джерел

1. Баранов А. В., Сторчак С. Г. Продовольча безпека як фактор економічної безпеки економіки України в умовах війни. *Агросвіт*. 2023. № 13. С. 75–82.
2. Ніколюк О. В., Атамась Г. П., Шумілов Б. Б. Продовольча безпека України в умовах соціально-економічних трансформацій. *Економіка харчової промисловості*. 2023. Т. 15, Вип. 1. С. 61–67.
3. Данкевич В. Є., Данкевич Є. М., Данкевич А. Є., Наумчук В. В. Економічна, продовольча та екологічна безпека в умовах післявоєнної відбудови: світовий досвід. *Modern Economics*. 2023. № 41. С. 45–53.
4. Патицька Х. О. Продовольча безпека в умовах війни: проблеми та шляхи забезпечення в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2023. Вип. 2. С. 43–49.
5. Сільське, лісове та рибне господарство. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.07.2024 № 684-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#Text>.
7. European Commission. The Common Agricultural Policy at a Glance. 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en.
8. European Commission. Rural Development Programme (RDP). URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/rural-development/rural-development-programmes_en.
9. Premia dla młodych rolników. URL: <https://www.arimr.gov.pl>.
10. Junglandwirteförderung. URL: <https://www.bmel.de/>.
11. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. «Ayudas a las cooperativas agrarias». URL: <https://www.mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/integracion-asociativa/apoyos-integracion>.
12. European Commission. Thematic Strategy for Soil Protection. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52006DC0231>.
13. European Commission. Cross-compliance under the Common Agricultural Policy (CAP). URL: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/cross-compliance_en.
14. Umweltbundesamt. Biologische Bewertung und Zustandsklassifizierung von Oberflächengewässern. URL: <https://www.umweltbundesamt.de/themen/wasser/gewaesser/fluesse/ueberwachung-bewertung/biologisch>.
15. Ministère de l'Agriculture, de la Souveraineté alimentaire et de la Forêt. Le projet agro-écologique en France. URL: <https://agriculture.gouv.fr/le-projet-agro-ecologique-en-france>.
16. Bundesministerium für Ernährung und Landwirtschaft. Bundesprogramm Ökologischer Landbau und andere Formen nachhaltiger Landwirtschaft. URL: <https://www.bmel.de/DE/themen/landwirtschaft/oekologischer-landbau/bundesprogramm-oekolandbau.html>.
17. SLU Ekologisk produktion och konsumtion (Epok). SLU Ekologisk produktion och konsumtion, Epok. URL: <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/epok-centrum-for-ekologisk-produktion-och-konsumtion>.
18. European Commission. European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD). URL: https://agriculture.ec.europa.eu/funding/cap-funding/financing-cap/european-agricultural-fund-rural-development-eafrd_en.
19. Ministero delle Imprese e del Made in Italy. Piano Nazionale Industria 4.0. URL: https://www.mimit.gov.it/images/stories/documenti/Piano_Industria_40.pdf.
20. Valorial. URL: <https://www.pole-valorial.fr/en/about-us/>.
21. Directive 2001/18/EC of the European Parliament and of the Council of 12 March 2001 on the deliberate release into the environment of genetically modified organisms. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001L0018>.
22. Regulation (EC) No 1829/2003 of the European Parliament and of the Council of 22 September 2003 on genetically modified food and feed. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003R1829>.
23. Ministère de l'Agriculture et de la Souveraineté alimentaire. Stratégie Écophyto 2030. URL: <https://agriculture.gouv.fr/strategie-ecophyto-2030>.

24. Bundesamt für Naturschutz (BfN). Bundesprogramm Biologische Vielfalt. URL: <https://www.bfn.de/thema/bundesprogramm-biologische-vielfalt>.

25. Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures in matters of food safety. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32002R017>.

26. Regulation (EC) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004R0852>.

27. Regulation (EC) No 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin and amending Council Directive 91/414/EEC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32005R0396>.

Статтю отримано: 15.11.2024 / Рецензування 23.12.2024 / Прийнято до друку: 30.12.2024

Iryna Belova

PhD in Economics, Associate Professor
Department of Business Analytics and Innovative Engineering
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: i.belova@wunu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-5399-3654

Oleksii Yaroshchuk

PhD in Economics, Associate Professor
Department of Business Analytics and Innovative Engineering
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine

E-mail: o.yaroshchuk@wunu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-9008-3166

FORMING UKRAINE'S FOOD SECURITY STRATEGY: EUROPEAN APPROACHES AND WAYS TO OVERCOME CONTEMPORARY CHALLENGES

Abstract

Introduction. Food security is a critical element of Ukraine's national security, especially under the current challenges caused by the full-scale military aggression from Russia. The war has led to significant destruction of agricultural infrastructure, reduction of sown areas, and rising food prices, jeopardizing the nation's ability to provide food for its population.

Purpose of the article is to analyze the current state of Ukraine's food security amid military actions, identify shortcomings of the existing strategy, and, based on European experience, develop recommendations for forming a new food security strategy for Ukraine up to 2030.

Methods. The study employed statistical analysis to assess the impact of the war on the agricultural sector using statistical data; SWOT analysis to identify strengths and weaknesses, opportunities, and threats; comparative analysis to juxtapose the national strategy with European approaches; and synthesis method to formulate recommendations for the new food security strategy up to 2030.

Results. A significant negative impact of the war on Ukraine's agricultural sector and food security has been established. The shortcomings of the existing "Food Security Strategy of Ukraine for the period up to 2027" have been analyzed, notably the insufficient consideration of war consequences and the lack of specific measures for agricultural sector recovery. Proposals have been developed for forming a new food security strategy up to 2030, which includes post-war agricultural sector restoration, support for small farming, development of the processing industry, and implementation of high-quality product standards based on European approaches.

Discussion. Future research may focus on evaluating the effectiveness of the proposed strategic measures in ensuring Ukraine's food security, particularly in the context of post-war recovery. An important direction involves analysing the potential for integrating innovative digital technologies into the management of the agricultural sector, as well as developing

mechanisms to adapt European experience to national realities, taking into account the specifics of Ukrainian agricultural production.

Keywords: food security, agricultural sector, war, European approaches, development strategy, Ukraine.

References

1. Baranov, A. V., & Storchak, S. G. (2023). Food security as a factor of economic security of Ukraine's economy during wartime. *Agrosvit*, (13), 75–82. [In Ukrainian].
2. Nikolyuk, O. V., Atamas, H. P., & Shumilov, B. B. (2023). Food security of Ukraine under socio-economic transformations. *Economics of the Food Industry*, 15(1), 61–67. [In Ukrainian].
3. Dankevych, V. Ye., Dankevych, Ye. M., Dankevych, A. Ye., & Naumchuk, V. V. (2023). Economic, food, and environmental security in post-war reconstruction: Global experience. *Modern Economics*, (41), 45–53. [In Ukrainian].
4. Patytska, K. O. (2023). Food security during wartime: Problems and ways to ensure it in Ukraine. *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, (2), 43–49. [In Ukrainian].
5. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Agriculture, forestry, and fishery. Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua/> [In Ukrainian].
6. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). On approval of the Strategy for Food Security of Ukraine until 2027 and the operational action plan for its implementation. Resolution No. 684-r, July 23, 2024. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#Text> [In Ukrainian].
7. European Commission. (2021). The common agricultural policy at a glance. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en
8. European Commission. (n.d.). Rural Development Programme (RDP). Retrieved from https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/rural-development/rural-development-programmes_en
9. Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARMA). (n.d.). Premia dla młodych rolników. Retrieved from <https://www.arimr.gov.pl>
10. Federal Ministry of Food and Agriculture (BMEL). (n.d.). Junglandwirteförderung. Retrieved from <https://www.bmel.de/>
11. Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. (n.d.). Ayudas a las cooperativas agrarias. Retrieved from <https://www.mapa.gob.es/>
12. European Commission. (n.d.). Thematic strategy for soil protection. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52006DC0231>
13. European Commission. (n.d.). Cross-compliance under the Common Agricultural Policy (CAP). Retrieved from https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/income-support/cross-compliance_en
14. Umweltbundesamt. (n.d.). Biologische Bewertung und Zustandsklassifizierung von Oberflächengewässern. Retrieved from <https://www.umweltbundesamt.de/themen/wasser/gewaesser/fluesse/ueberwachung-bewertung/biologisch>
15. Ministère de l'Agriculture, de la Souveraineté Alimentaire et de la Forêt. (n.d.). Le projet agro-écologique en France. Retrieved from <https://agriculture.gouv.fr/le-projet-agro-ecologique-en-france>
16. Federal Ministry of Food and Agriculture (BMEL). (n.d.). Bundesprogramm Ökologischer Landbau und andere Formen nachhaltiger Landwirtschaft. Retrieved from <https://www.bmel.de/DE/themen/landwirtschaft/oekologischer-landbau/bundesprogramm-oekolandbau.html>
17. SLU Ekologisk Produktion och Konsumtion (Epok). (n.d.). Retrieved from <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/epok-centrum-for-ekologisk-produktion-och-konsumtion>
18. European Commission. (n.d.). European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD). Retrieved from https://agriculture.ec.europa.eu/funding/cap-funding/financing-cap/european-agricultural-fund-rural-development-eafrd_en
19. Ministero delle Imprese e del Made in Italy. (n.d.). Piano Nazionale Industria 4.0. Retrieved from https://www.mimit.gov.it/images/stories/documenti/Piano_Industria_40.pdf
20. Valorial. (n.d.). About us. Retrieved from <https://www.pole-valorial.fr/en/about-us/>
21. Directive 2001/18/EC of the European Parliament and of the Council of 12 March 2001 on the deliberate release into the environment of genetically modified organisms. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001L0018>
22. Regulation (EC) No 1829/2003 of the European Parliament and of the Council of 22 September 2003 on genetically modified food and feed. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal->

[content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003R1829](#)

23. Ministère de l'Agriculture et de la Souveraineté Alimentaire. (n.d.). Stratégie Écophyto 2030. Retrieved from <https://agriculture.gouv.fr/strategie-ecophyto-2030>

24. Bundesamt für Naturschutz (BfN). (n.d.). Bundesprogramm Biologische Vielfalt. Retrieved from <https://www.bfn.de/thema/bundesprogramm-biologische-vielfalt>

25. Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002 laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority, and laying down procedures in matters of food safety. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32002R017>

26. Regulation (EC) No 852/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the hygiene of foodstuffs. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004R0852>

27. Regulation (EC) No 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin and amending Council Directive 91/414/EEC. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32005R0396>

Received: 11.15.2024 / Review 12.23.2024 / Accepted 12.30.2024

